

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Muusikaosakond

Pärimusmuusika õppekava

Lee Taul

Laultes läbi laane

Loov-praktilise lõputöö teoreetiline osa

Juhendaja: Merike Paberits

Kaitsmisele lubatud.....

(juhendaja allkiri)

Viljandi 2017

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. KONTSEPTSIOON	5
1.1 Teemavalik	6
1.1.1 Mets	6
1.1.2 Mulgimaa ja juured	7
1.1.3 Must-toonekurg	8
1.2 Ettevalmistus ja protsess	8
2. DIPLOMIKONTSERT	10
2.1 Kontserdi kava	10
2.2 Esitajad ja kaasategijad	13
2.3 Kontserdi organisatoorne osa	15
KOKKUVÕTE	16
KASUTATUD KIRJANDUS	17
LISAD	19
Lisa 1. Puud ja linnud: “Ihkin-tohkin toomeoksa” (Vana Kannel IV...; Tampere, lk 383)	19
Lisa 2. Ladvad lindudele: “Lääme lehti lepikusse” (Vana Kannel IV...; Tampere lk 393-394)	20
Nr 666	20
Nr 667	21
Lisa 3. “Metsa vastakõla”	22
Lisa 4. Loodushäälendid: ööbik, mehik, kivitikutaja, pääsuke.	23
Lisa 4. Must-toonekurg Kati poegadega: “Hommikune valvepost” 25.05.2017	27
Lisa 5. Must-toonekurg Karl poegadega: “Pärast kalalkäiku” 25.05.2017	28
SUMMARY	29

SISSEJUHATUS

Muusikatudengi loov-praktiline lõputöö kannab endas eesmärgi luua konseptsiooniga etteaste/kontsert, mis hõlmaks koolis veedetud aastate jooksul omandatud teadmisi ning annaks ülevaate tudengi muusikalisest mõtlemisest ja kogemustest. Käesoleva töö puhul on tegemist pärimusmuusika erialal tudeerinud viuldaja tööga. See kirjatöö on teejuhiks kontserdil, seletades lahti kontserdi konseptsiooni ja ülesehituse.

Pärimus: see sõna viitab minu jaoks teatud piirkonna kollektiivsele loomingule, mis on pika ajaloo ja pakub tänapäeva jõudnuna taustinformatsiooni meie rahvusliku olemuse kohta. Usun, et kes tunneb või tunnetab oma minevikku, oskab hinnata ka praeguses hetkes olemist ning mõistab erinevate kultuuride säilitamise vajadust ja väärtust. Just pärimuses on peidus meie kollektiivses mitteteadvustatuses sisalduvad väärtused. Samuti annab pärimus meile koha ajas ja ruumis ning selgitab meie kultuurilist arengut. Kuid pärimus on ka sünkretistlik, mistõttu on üsna raske sealt selgepiirilisel muusikat eraldada.

Pärimusmuusika õpingud on mulle pakkunud väga laia amplituudiga teadmispagasi ja kogemusi, mille omandamiseks olen pidanud end lahutama mõneti tänapäeva mõtlemismallidest. Viimane on olnud ka tõenäoliselt raskemaid ülesandeid. Kuidas leida seos millegagi, mis võib pealtnäha tunduda vana ning kulunud? Miks pakub see mulle üldse huvi? Miks olen võtnud endale raske ülesande seda taustinformatsiooni edasi kanda? Tehes seda seejuures tundlikult, austades esivanemaid ja samas jäädes truuks enda ideaalidele ning mis kõige olulisem, leides sellele koha tänapäevases maailmas. Neid küsimusi silmas pidades, pole olnud Viljandis veedetud aastad kõige lihtsamad. Nüüdseks tean enda jaoks vastuseid. Pärimus on pakkunud mulle mõistmist meie

kultuuriruumi kohta. See on õhutanud minus poeetilist mõtlemist ning pakkunud mulle juurdunud mõttemaailma. Pärinus on andnud mulle vahendeid, mida kasutada raskematest aegadest mööda saamiseks. See on õpetanud mind nägema hingestatud maailma ja avaldama tänu olemasoleva eest.

Töö on jaotatud kahte peatükki: kontseptsioon ja diplomikontsert. Esimene peatükk koosneb kahest alapeatükist, hõlmates teemavaliku kirjeldusi ja valikute tagamaid. Teises alapeatükis on juttu kontserdile eelnenud protsessist ja ettevalmistustest. Diplomikontserdi nimelises teises suures peatükis kirjutan lähemalt kontserdi kavast ja lugudest, koosseisudest ning kontserdi organisatoorsest poolest.

1. KONTSEPTSIOON

Kontsert kannab pealkirja “Laultes läbi laane” ning läbivaks teemaks on mets. Ei saa mööda vaadata eestlaste elu sidususest looduse, metsa ja paganlusega. Selle kirjeldamiseks sobib hästi Herbert Tampere koostatud Vana Kandle Karksi laulude väljaandest üks lõik, kus kirjanik A. Kitzberg on 1889. aastal rahvaluule kogumise raames Hurdale kirjutanud: *“Kas olete selle peale tulnud, mis tähendus sõnal “vanapagan” võib olla, kes alati põrguhaudades, kuristikes ja n. e. elasivad? Mina arvan: Vanapaganad olivad vanad eestlased, kes ristiisku vastu ei võtnud ja üksikutesse kohtadesse ära põgenesivad. Nemad ehk tegivadki seal veidraid tempusi, et neid oma urkades rahule pidi jäetama. Siis üteldi esi otsa: Seal elab üks vana pagan (kes kristlane ei ole).” Pärast tegi luule ja ebausku vanapaganast kuradi.”* (Vana Kannel IV...; 1941, lk 16)

Aeg oli see, mis antud kirjelduses olukorda muutis, kui seda teksti tõepähe võtta. Aeg tõi rahvale uued kombes ja reeglistiku, uue moraali ja religiooni. Kes ajaga kaasas käia ei suutnud või ei tahtnud, pidi pagema, end peitma. Tsiteerides Viivi Luike andmas Ööülikooli loengut “Vale mitu olekut” (Luik 2014): *“Osa normaalsetest inimestest püüab kohaneda ja uuele võimule meelega järele olla, osa püüab ennast nähtamatuks teha ja kuidagi oma elu päästa.”* Mets ei page ega tee end ka nähtamatuks, mets lihtsalt on, seni kuni lubatakse. Mets ei muuda oma moraali, sest tal seda polegi. Ta on juurtega maa küljes ja need jäävad ka pärast tormi, jäävad pärast lageraiet. Aeg muudab aga inimest ja seda, kuidas ta metsa mõistab ja seda, mis eesmärki mets inimesele pakub.

Minu eesmärk oli lavale seada mets ilma ajata. Intiimsus, mis sarnaneks üksinda metsas jalutamisele. Näidata värve, mis olemas männimetsas pesitsevatel kurelindudel ja jagada helisid, mis inspireeritud metsas. Lausuda sõnu, mis *vanad kui kõstri kanad*, kuid mis ometi on teemakohased.

1.1 Teemavalik

Teemavalikul said oluliseks kolm komponenti. Esimene neist on viimastel aastatel muutunud metsamajanduspoliitika, mis paraku näib juhinduvat rohkem rahast kui rikkusest. Teine põhjus oli isiklikust plaanist lähtuvalt juurte otsimine ning leidmine Mulgimaalt. Kolmandaks oli soov näidata metsa kui kodu, mitte metsa kui objekti. Selleks valisin ühed metsaelanikud, kellede tegemisi võisin pealt näha looduskalender.ee kaamerate vahendusel: musta-toonekure paari Kati ja Karli (Looduskalender 2017).

1.1.1 Mets

Mets on endiselt paljudele eestlastele pelgupaigaks linnamüra või kiire eluviisi eest. Ikka leidub inimesi, kes sinna pagevad, nii võis tõesti Kitzebergil õigus olla. Mets on ka kindel kodu paljudele teistele elusolenditele. Keskkonnaagentuuri andmetel elab praegu Eestis hinnanguliselt 35 000 - 45 000 organismiliiki, millest on seniste uuringutega kindlaks tehtud 30 000 liigi esinemine (Liigid 2017). Neist 30 000 teadaolevast liigist on praegu kaitse all 572 liiki, millest omakorda kõige rangemasse (I) kategooriasse kuulub 33 taimeliiki, 21 loomaliiki, 9 seeneliiki ja 1 samblikuliik (Kaitsealused liigid 2017). Kaitsealuste liikide I kategooriasse ehk Eesti Punasesse Raamatusse kuulub ka minu kontserdi patroonlind must-toonekurg (Eesti Punane Raamat 2008), aga sellest lähemalt veidi hiljem.

Üks oluline põhjus kontserdi teemavalikul on viimasel aastal elavnenud ja sotsiaalmeedias peegeldunud aktiivne arutelu Eesti metsamajanduse ja selle säästlikkuse üle. Loodus on hingestatud ja hingav organism. Sellest uskumisest jutustavad meile paljud mütoloogilised tegelased ka rahvapärimestes.

Nii tekkis mul küsimus, kuidas metsa väärtusele tähelepanu pööramisele ja metsa-asukate kodupaiga säästmisele omalt poolt kaasa aidata saaksin. Vastuse leidsin raamatust Vana Kannel (IV köide), Karksist korjatud laule lehitsedes. Sealsed laulud metsast puudutasid mind väga ja looduskirjeldused pakkusid äratundmisrõõmu lapsepõlvest. Lisaks tahan välja tuua tähendusrikka lõigu folkloristi Oskar Looritsa sulest, mis iseloomustab hästi eestlase kui “metsarahva” mõtteid, olgugi, et need tunduvad tänapäevases maailmas veidi tagaplaanile jäänuna: *“Kaks kõige kesksemat tegurit meie esivanemate hingelaadis on andnud neile elujõudu raskeimate kriiside kiuste: see on määratu tugev loodustunne koos koduse külaelu armastusega ja veelgi võimsam hõimutunne, elavate lahutamatu side surnutega põlvest põlve ja konkreetseks hingedeusuks kristalliseerunud tunnetus, et meie kõik elame igavesti edasi kõige kindlamini just oma lastes ja lastelastes, kes austavad, armastavad ja aitavad üksteist nii elu kui surmas.”* (Vana Kannel IV...; 1941, lk 10 järgi).

1.1.2 Mulgimaa ja juured

Võib öelda, et olen südames siiski linnatüdruk, pärit Pärnust, kellel metsaga suuremat seost ei ole. Pigem on alati lähedane olnud meri, kajakad ja linnud üleüldse. Samas olen juba mõnda aega olnud kindel, et lõpukontserdi konseptsioon saab märkima juuri Mulgimaaga. Pärisin nii emalt kui isalt veerandi võrra mulgiverd ning oma ainsamad suved maal olen veetnud just Mulgimaal Paistus. Ehk on sellest kõigest tingitud ka minu lahtiütlemine merest metsa kasuks - olen alati uskunud, et kahele nii võimsale truu ei saa olla. Valisin kontserdil esitamiseks palad, mis kunagi viiuldaja Karl Leesmenti poolt kuulsaks mängitud ja salvestatud just nimelt Paistus.

Karl Leesment, sündinud Tarvastu kihelkonnas Vooru vallas Tuhalaanes 1857. aastal, oli heliplaadistamise ajaks juba 80-aastane. Viilut hakkas ta mängima aga 15-aastaselt, kusjuures esimese pilli valmistanud endale ise. “*Kasvult olnud viiuldaja alla keskmise ja veidi kүүrugi tõmbunud. Nägu olnud lai, silmad sügavais koopais, vaade olnud rahulik, juuksed poolpikad, tumedad, habe poolpikk, vurrud hallid. Tema kõne olnud tasane, vaikne ning viulimees liikunud pikaldaselt.*” (Sildoja 2010).

1.1.3 Must-toonekurg

Must-toonekure elupaik on põlislaantes. Lind on ohustatud liikide nimekirjas I kategoorias ehk kantud ka Eesti Punasesse Raamatusse (2008). Põhilised probleemid on toitumiskohtade (ojad, väikesed jõed) halvenemised, vanade metsade nappus ja pesapaikade hävimine metsaraietes (Juhised maaomanikele kotkaste...2008). Juba mitu aastat on mind paelunud linnud ja selle temaatikaga seonduv. Sel kevadel asusin veebikaamera vahendusel kaasaelama musta-toonekure paarile (Vt lisa 4 ja 5). Kontserdile eelnevatel nädalatel olen igapäevaselt linnupaari ja nende tegemisi jälginud. Näinud neid pesa tegemas, poegi haudumas ning toitmas. Nüüd tuleb vaid oodata, kuniks neid *kuuks ja tähtedeks pillutama* hakatakse. Tahan näha seda võimsat aja ja olemise loomist, millest täna *ilmapuu* otsa riputatud tehissilmaga veidigi aimata saab.

Must-toonekurest sai antud kontserdi patroonlind veel ühel põhjusel. See on lind, keda rahvasuus kutsutud ka *toonela linnuks* ehk surma ennustajaks. Seega sobib ta hästi saatma minu koolitee lõppu ning alustama uut peatükki minu elus.

1.2 Ettevalmistus ja protsess

Kuna see kirjatöö on sõnaline lisa kontserdile, siis kirjeldaksin veidi ka protsessi, mis kontserdile eelnes. Lisaks linnukaamerate jälgimisele, tegin regilaulu kontserdi Viljandi järve ääres, käisin metsa istutamas ning pärisin inimestelt nende metsa-kogemuste kohta. Retrospektiivis oli kõige selle tõttu raske oma kontserdi lõpptulemust raamidesse panna: kontseptsiooni ise nõudis, et see oleks pidevas muutumises.

Lisaks eelnevale olen ma käesoleva õppeaasta jooksul käinud tööl puidutöökojas ja viimastel kuudel võtnud osa kandletegemiskursusest. Ühesõnaga, olen püüdnud oma ellu tuua võimalikult palju metsa.

2. DIPLOMIKONTSERT

Diplomikontsert on minu, kui autori jaoks Viljandis veedetud õpinguteaja kokkuvõte ja lõpetus. Lisaks tahan sellega juhtida erilist tähelepanu loodusest võõranduvale inimesele. Soov on pakkuda pärimusmuusikat kui silda esivanemateni ning kollektiivses mitteteadvustatuses säilinud väärtusteni.

2.1 Kontserdi kava

Kava koostamisel võtsin aluseks 2 Karksi pärit metsateemalist regilauluteksti ning Paistus salvestatud polkad (Leesment) ning ka omalooming. Järgnevalt lugude valikust ja järjekorrast ükshaaval:

1. **“Ihkin-tohkin toomeoksa”**. Kontsert algab sookure lauluga, mis pärit Fred Jüssi koostatud ja salvestatud vinüülilt “Lahemaa lindude hääli”. Esimese laulu saateks kasutan viiulit ning *looper*-masinat (ehk fraasikordajat). Hilisemate heliefektide ning linnulaulusalvestistega aitab mind muusik Villem Rootalu. Lugu on sissejuhatus loodusesse, kus *“keik oksat oravet täisi, keik tiput tiasit täisi, ladvat laanelinde täisi”* (Vana Kannel IV...;1941, lk 383). Tekst on pärit raamatust Vana Kannel IV, Karksi laulude kogumik (Vt lisa 1), viis aga omaloominguline.

Esimese kahe loo vahele kontserdil aplausiruumi ei jää, sest palad on loodud üksteist täiendama. Kuigi nad on võimelised eksisteerima eraldi seisvate numbritena, moodustavad nad siiski koos ühtse terviku.

2. “**Lääme lehti lepikusse**” (Vt lisa 2) on regilaul, mis kombinatsioon kahest erinevast Karksi kihelkonnast pärit rahvaluuletekstist (täpsemini laulud nr 666 ja 667). Selle muusikanumbri juures tahtsin hoida lihtsust, tuues linnulaulu kõrvale ainsaks instrumendiks inimlaulu. Laulu tekstide puhul oli minu jaoks võimsaks kujundiks okste valikuline murdmine, et jääks alles hellad oksad lindudele (Vana Kannel IV...; lk 393-394):

*“Näiukese, noorukese,
murram maha muu oksa,
jätäm jälle ellä oksa,
käol tulla, linnul minna,
sisaskil sihen eläde,
peoleo lennätelle!”*

3. Jutt “**Metsa Vastakõla**” (Vt lisa 3) Jaak Sõgelilt Paistust, mis räägib lihtsa loo metsa pühadusest, sobitudes seega ideaalselt kontsertkavva. Kontserdil retsiteerin selle teksti.

Allikaviide: E 75789 (1) < Paistu khk. - Jaak Sõggel (1930) Sisestas Pille Parder 2003, kontrollis Luule Krikmann 2005, parandas Eva-Kait Kärblane 2005 (Paistu pärimus 2005).

4. Karl Leesmenti polkad: “**Ülepõlve polka**” (Sildoja 2010) ja “**Vilbomm polka**” (Sildoja 2010). Polka pole kunagi olnud minu lemmiktants, seda eeskätt pillimängust lähtudes. See on olnud mu jaoks liiga rõõmus, liiga hüplev, liiga rõhutatud. Selle tantsužanri valik kavasse oli seega iseenda proovilepanekuks. Sidusin need polkad üheks tervikuks koos heliga, mis saadab kõiki pärimusmuusikatudengeid alates kooliastumisest ning tõenäoliselt ei lakka enne, kuniks nad on pärimusmuusikaga hüvasti jätnud - arhiivisalvestuste sahin.

Minu idee oli kasutada ära vaharullide kõlapilti, mis tihti meloodiat arvesse võtmata saadab seda omas tempos, omal võnkel. Siinpuhul tuli helitöötlemisel appi Villem Rootalu, kelle sulest ilmunud heliklipid saadavad kuulaja ühelt polkalt teiseni. Sellest tulenevalt 4. ja 5. esituse vahele kontserdil aplausiruumi ei jää. Üleminekud on mõeldud polkade tantsulisust rõhutama ning pikendama. Taaskord kava nimekirjas siiski käsitletud erinevate numbritena, kuna on selgelt ja kuuldavalt just nii ka kontserdil muusikaliselt liigendatud.

Arhiivi allikaviide: Ülepõlve polka; pillil < Paistu, Tuhalaane v. - Herbert Tampere; August Pulst < Karl Leesment; 80 a. (05.1937); Vilbomm-polka; pillil < Paistu, Tuhalaane v. - Herbert Tampere; August Pulst < Karl Leesment; 80 a. (05.1937) (Kirmus *s.a.*)

5. Karl Leesmenti “**Kaara Tõnnise polka**” (Sildoja 2010) puhul on oluline roll kanda trummar Karl-Markus Kohvil, kes liitub juba pikalt kedranud polkarütmidele veelgi hoogsamate rütmikõladega toetades nii tantsulisuse jätku. Koos musitseerides kasvatame Kaara Tõnnise polka kulminatsioonini, mis illustreerib pidu ja õitsengut, seda nii kontserdil, elus kui ka looduses.

Arhiivi allikaviide: Kaare Tõnnise polka; pillil < Paistu, Tuhalaane v. - Herbert Tampere; August Pulst < Karl Leesment; 80 a. (05.1937) (Kirmus *s.a.*)

6. **Loodushäälte jäljendused: linnud.** Loodushäälendid ja looduskõnelused kuuluvad Läänemeresoome arhailiste vokaalžanrite hulka (Rüütel *s.a.*). Valisin temaatikaga kokkukõlavad looduskõnelusi Mulgimaalt (Vt lisa 4), ilmestamiseks ja elustamiseks kontserdi lavastuslikku poolt. Need tulevad esitusele kava lõpuosas, et anda veelkord võimalus kõnelda sõnal, mis peegeldaks loodust ja inimest looduses ning juhataks samas sisse kontserdi lõpu. See, kui mitu loodushäälte jäljendamist kontserdil kõlama saab, jätan spontaanseks otsuseks, võttes arvesse sel hetkel toimuvat nii eneses, atmosfääris kui ka publikus.

7. “**Kure labajalg**” on omaloominguline lugu, mille kirjutasin pühendusega kontserdi patroonidele - musta-toonekure paarile. See pala on ka kontserdi lõpp-sõna, mis koos voogedastuses kuvatud lindudega sümboliseerivad uut algust. Lugu on tänuavaldus neile, loodusele ja metsale. Kaasa musitseerib Merike Paberits, kes on lisaks minu lõputöö juhendamisele ka flöödimängija, kelle tundlik mängustiil on mulle varemgi muljet avaldanud. Pala on tänuavaldus ühtlasi ka talle ja kõigile õppejõududele, kes on mulle Viljandis oldud aastate jooksul toeks olnud.

2.2 Esitajad ja kaasategijad

Kontsertkava ettekandmiseks ei ole ühte läbivat koosseisu, seda eeskätt sellepärast, et lõputöö juhend seab teatava kohustuse esitada kontsert suures osas soolona. Teemavalik soosibki intiimsemat ja väikese-koosseisulist esitust. Lisaks soloesitustele astuvad kontserdil üles ka mõned külalismuusikud. Kaasategevad on järgnevad inimesed:

- **Villem Rootalu** on andekas noor basskitarrist, kes viimasel ajal aktiivselt tegev ka helitehnoloogina. Olen temaga varasemalt teinud koostööd lavastuses “Laineid lausudes” ning ansamblis Leroo. Villem on avatud meele ning andeka kõrvaga helimaag, kellega koostöös saavad paljud lood minu kontserdil endale uue hingamise tänu tema lisatud helimaastikele. Need hõlmavad endas linnulaulusalvestisi ning arhiivisalvestistelt pärit müra-tausta töödeldud versiooni.

- **Karl-Markus Kohv** annab kontserdile lisavunki trummisetiga, millel ta liitub neljandas loos, ehk Kaara Tõnise polkas. Nii saab kõlama huvitav trio viulist, arhiivisalvestiste helimaastikust ning trummilöökidest. Karl-Markus Kohv on võimekas trummar, kes teada pigem džässmuusika maastikel, kuid kes on ka varem näidanud üles huvi pärimusmuusika vastu. Olen temaga varemalt musitseerinud järgnevates koosseisudes: Puzzle ja Mis.Mate. Võib tekkida küsimus, miks ma pole valinud endale kõrvale mängima trummarit, kes kogemustega pärimusmuusik. Sellele vastuseks oskan vaid öelda, et ma ei lähtunud kontserdi koostamisel “autentsuse” vajadusest, vaid oma helikeelele parimatest lahendustest, mis omakorda tähendab vajadust muusikute järele, kellega on mul mugav proovi teha ja laval mängida.
- **Merike Paberitsi** peamine roll on olla minu loov-praktilise lõputöö juhendaja. Igapäevaelus on ta lisaks headele õppejõu omadustele ka andekas traditsiooniteadlik puhkpillimängija. Merikesega olen hiljuti musitseerimist katsetanud ka ansambliga Küteton? (mitteametlik nimi), mistõttu tean, et võin teda laval usaldada. Mulle on varemgi põnevust pakkunud kahe meloodiapilli kokkukõla, seda eriti, et ehituselt ja helitekitamiselt on flööt ja viiul väga erinevad. Merikese kasuks räägivad ka tema teadmised viiulijäljendamisest, mistõttu temaga koos mängides on tunda detailiteadlikkust. Merike musitseerib koos minuga kontserdi viimases loos, Kure labajalas.

- **Riho Luhter** on kontserdi helitehnik, kelle ülesanne on sobiva helikõla ja õhustiku loomine. Riho kui helitehnoloogiga olen varasemalt kokkupuutunud projektis “Sounditoorium”. Tean teda inimese ja sõbrana juba aastaid ning usaldan tema muusikalist vaistu ja oskusi täielikult.
- Valguse ja butafooria eest vastutab **Marko Odari**, kellega olen koostegev olnud tantsulavastuses “Sünaps” (2017 Premiere). Lisaks on nõu ja jõuga abis ka valgustuseriala tudeng **Jürgen Jaam**. Üheskoos vastutab see tiim valguse ja projektsiooni eest.
- **Kerttu Kruusla** kontserdi toimumise ajal enam midagi ette ei võta. Küll aga on ta laval paikneva metsamaali ning kontserdi reklaamplakati autor.

2.3 Kontserdi organisatoorne osa

Kontsert toimub 9. juunil 2017 kell 19:00 eelmise aasta kevadel avatud Viljandi jazzbaaris Jasm. Valisin sellise esinemiskoha, kuna minu kontserdi kontseptsioon nõuab teatavat minimalismi. Pean siinkohal silmas seda, et ruum oleks väga tagasihoidlik ja pigem tume (Jasmis on must-valgeks vööbatud seinad ning lava osa üleni must) ja et lava ning publiku vahel ei oleks suurt distantsi. Leian, et see aitab kaasa metsale omase müstilise õhustiku loomisele.

Ruume saan asjade ülespanekuks kasutada kontserdile eelnevalt juba kaks päeva varem, kuna sealne hooaeg on selleks ajaks lõppenud. Lisa-valmistusaeg on vajalik, kuna kogu helitehnika ning valguspark tuleb väljaspoolt Jasmi. Lavakujundus jääb minimalistlikuks. Ainsate butafoorsete elementidena on laval Kerttu Kruusla loodud maal metsast ja istumiseks mõeldud puupakk. Valguslahendused on inspireeritud männimetsast ning toonekurgedest (peamiselt kasutatakse värvidena punast ja rohelist) (Vt lisa 4 ja 5).

Riho Luhter (helitehnik) paikneb saali keskmises osas koos helimaagi ja muusiku Villem Rootalu. Publiku kohad on koondatud lava ette toolidele, saali tagumisse otsa jääb ka püstiseisemisruumi.

KOKKUVÕTE

Käesolev töö on loov-praktilise lõputöö “Laultes läbi laane” kirjalik osa. Tööst võib leida põhjendusi teema- ja kavavalikule ning kontseptsioonile. Samuti saab täpsemalt lugeda kontserdil ettekandele tulevate palade ja kaasa tegevate inimeste kohta. Juttu tuleb ka kontserdile eelnenud protsessist, ettevalmistustest, organisatoorsest poolest, kohavalikust ning lavalis-visuaalsest nägemusest.

9. juunil 2017 Viljandi muusikaklubis Jasm toimuva kontserdiga lõpevad autori õpingud Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias, pärimusmuusika osakonnas viiuli erialal.

Käesoleva teoreetilise kirjatöö ja sellega seotud kontserdi eraldiseisvaks eesmärgiks on pöörata tähelepanu muutustele Eesti metsanduspoliitikas, mis on viimastel aastatel rohkesti meediakajastust pälvinud. Kui eestlased tahavad nimetada end jätkuvalt metsarahvaks, peame me aktiivselt sekkuma metsandusse puutuvasse, nii poliitilisel kui ka ühiskondlikul tasandil. Uue elulaadi tekkides minetatakse tihti ka vanad väärtused. Ehk on meie rahval siiski mõtet otsida pärimusest tarkuseteri, mis on meid siiani aidanud elus püsida. Meil on rohkelt rikkust, ja selleks rikkuseks peab käesoleva töö autor arvukaid looma- ja linnuliike, metsi, puisniite, soid ja rabasid. Me vastutame oma tänaste tegude eest ja peame jälgima, et me ei ohustaks järeltulevaid põlvkondi hoolimatu käitumisega looduse suhtes. Terve maailm pöörab üha enam tähelepanu tarbimisühiskonna ja industriaalse eluviisi laastavatele tagajärgedele. Eesti saab siin olla teejuhiks, eeskujuks teistele riikidele, valides ettevaatava mõtteviisi ja majandades oma metsa jätkusuutlikult. Muusika on inimeste mõjutamiseks üks võimas ja tõhus vahend, mis jätab samas kuulajale võimaluse kuuldut ja kogetut vabalt tõlgendada. Seega pole käesoleva töö autori eesmärgiks kellelegi moraali lugeda, vaid pigem tuua mets lavale inimeste ette, laulda ja mängida palu, mis on metsast inspireeritud ja metsale pühendatud.

KASUTATUD KIRJANDUS

[Eesti Punane Raamat](#). 2008. Eesti Teaduste Akadeemia Looduskaitse Komisjon.

(<http://elurikkus.ut.ee/prmt.php>) (22.05.2017).

FOLKLORE. 2005. Paistu pärimus. Vanad jutud ja müütiline ajalugu.

(http://www.folklore.ee/lepp/paistu/?sel_id=2) (23.05.2017)

KESKKONNAAGENTUUR. 2017a. Kaitsealused liigid.

<http://www.keskkonnaagentuur.ee/et/e-teenused/eesti-riikliku-bioloogilise-mitmekesisuse-teabevorgustiku-koduleht/kaitse/kaitsealused> (22.05.2017)

KESKKONNAAGENTUUR. 2017b. Liigid.

<http://www.keskkonnaagentuur.ee/et/e-teenused/eesti-riikliku-bioloogilise-mitmekesisuse-teabevorgustiku-koduleht/bioloogiline-1> (22.05.2017)

KOTKAS. 2008. Juhised maaomanikele kotkaste ja must-toonekure elupaikade säilitamiseks. (http://www.kotkas.ee/failid/Soovitused_maaomanikele.pdf) (25.05.2017)

LOODUSKALENDER. 2017. Must-toonekure kaamera

(<http://www.looduskalender.ee/n/node/1193#cam>) (24.05.2017)

Luik, V. 2014. Vale mitu olekut. http://www.ylikool.ee/et/13/viivi_luik (24.05.2017)

KIRMUS. *s.a.* Eesti Kirjandusmuuseum. (<http://kivike.kirmus.ee/index.php>) (23.05.2017)

Rüütel, I. *s.a.* Varafolkloorsetelt vokaalžanridelt lauluni.

(<https://www.folklore.ee/tagused/nr8/ing.htm>) (21.05.2017)

Sildoja, K. 2010. Karl Leesment.
(http://eestiviul.rahvamuusika.ee/Karl_Leesment_204.htm) (23.05.2017)

Tampere, H. 1941. Vana Kannel IV Karksi Vanad Rahvalaulud I. RK "Teaduslik kirjandus". Tartu.

LISAD

Lisa 1. Puud ja linnud: "Ihkin-tohkin toomeksa"

(Vana Kannel IV...; Tampere, lk 383)

*Ihkin-tohkin, toomeksa,
lihkin- lahkin, laanelilli.
Keik oksat oravet täisi,
keik tiput tihasi täisi,
ladvat laanelinde täisi.*

Arhiivi allikaviide: E45925 (15) < Karksi vald, Mäeküla - J. Kivisäk < Maret Pajo (1892). Dbl: H II 42, 916 (3) - (1893).

Lisa 2. Ladvad lindudele: “Lääme lehti lepikusse”

(Vana Kannel IV...; Tampere lk 393-394)

Nr 666

“Lääme lehti lepikusse, kuldaluuda kuusikusse, vahavitsa varikusse,

murram oksa, kakkum katsi, murram maha muu oksa,

teeme Maarile majada, pühä Peeterel pesädä!

*Mina kuuli, kosti jälle: “Ei Maari majan ei maka, pühä Peeter ei pesäna - Maari makap
taevaenna, Peeter pilvede siana.”*

Näiukese noorekese, murram maha muu oksa,

jätäm jälle ellä oksa,

käol tulla, tõisel minnä, sisaskil sihen eläde, peoleo lennätelle!”

(...)

Arhiivi allikaviide: H II 23, 434/6 (11) < Polli vald, Peraküla - M. Kõeva (1890) Maarja
magab taevas + Ladvad lindudele + Käokiri.

Nr 667

“Läämi lehti lepikus, kuldaluuda kuusikusse!

Murram ütsi, kakum katsi,

jätäm jälle ellä oksa

käol tulla, linnul minnä,

kägu puile, kägu maile, kägu puile puhteeile, varikmaile valgeeile.

*Näiukeise noorekeise, kellel me nee lehe murram, või me kakum kaseladva, või me piirim
pihlalehe?*

Neile külä küürakiile, neile valla vargeeile, Lõve kirstulõhkujale, Arju aidakiskujale.

Oles meil ollu oma velle,

*meie lääs läbi külaje, pistäs läbi Piibu usse - säält me toos toomeoksa, säält me piiris
pihlalehe, ende vellele magade.”*

Arhiivi allikaviide: E 45963 ja 45965 (28) < Karksi v, Sudiste khk - J. Kivisäk < Mai Kapral (1889) Ladvad lindudele + Kellele toome lehesed. Dbl: H II 23, 290 (26) - J. Kunimägi (1889).

Lisa 3. “Metsa vastakõla”

“Kui mina alles veikene olin, siis huvitas mind rohkeste metsa vastakõla. Ma hüüdsin metsa kõiksugu sõnu ja iga kord vastati mulle metsast samasuguste sõnadega. Kord, kui ma halva sõna metsa hüüdsin, sain metsast vastu sama halva sõna. Seda minu teguviisi oli aga minu ema tähele pannud ning kuulnud, missuguseid sõnu ma metsa olin hüüdnud, ja ma sain ema käest küllalt võtta, et halvaste metsa olin hüüdnud. Ema ütles, et mets olla püha koht ja metsas elavat jumal, kes seda ei võivat sallida, et metsa halvaste hüütakse. Ka ei jätvat ta niisuguseid kunagi karistamata, kes halbu sõnu metsa hüüdvad. Minu ema uskus metsa pühadusesse palju ja nii püüdis ta iga pühapäev pisut metsas viibida.”

Arhiivi allikaviide: E 75789 (1) < Paistu khk. - Jaak Sõggel (1930) Sisestas Pille Parder 2003, kontrollis Luule Krikmann 2005, parandas Eva-Kait Kärblane 2005.

Lisa 4. Loodushäälendid: ööbik, mehik, kivitikutaja, pääsuke.

1) “Kuidas ööpik oma laulu sai”

“Põllumees kündis härgadega. Härge nimed olid Kiri ja Küüt. Härjad olid laisad, nii et põllumees neid alatasa pidi sundima: Kiri, Küüt! Laisk, laisk! Viimaks hüüdis ta kodupoole: Tüdruk, tüdruk! Too piits, too piits! Tüdruk tõigi kojust piitsa ja siis kajasid piitsa hoobid.

Seda kuulis ööpik lähedast metsast ja järgmisel hommikul laulis ta:

Kiri, Küüt! Kiri, Küüt!

Laisk, laisk! Tüdruk, tüdruk!

Too piits, too piits!

Plaks, plaks, plaks!

Ja tänapäevani laulab ööpik niisama, ning rahvas hüüab teda künnilinnuks.”

Arhiivi allikaviide: E 53254 (1) < Helme khk, Riidaja - Hans Martin (1923).

2) “Ööbik”

“Lind äratab tütrukuid lehmi lüpsma:

Tüdruk! Tüdruk! kus lüpsik? Kus lüpsik

piitsa piitsa

laks laks laks.”

Arhiivi allikaviide: E 1405 < Tarvastu khk. - A. Parts

3) “Ööbik”

*“Ole virk ole virk!
laisk tüdruk
laisk tüdruk
öö pikk öö pikk.”*

Arhiivi allikaviide: E 1405 < Tarvastu khk. - A. Parts

4) “Mehik”

“Mehiku laul.

*Tööt, tööt, tühi pesa,
Minul kuus kullast muna,
Kanal kaks kärnast muna.*

Tähendus: Sest saatic olla siis Jumal kanale ilusad kulla karva puhdad munad lubanud, Mehikule aga inetumad, lappilised, kirjud nagu kärnased. Muinas juttu selle laulu järele luua ei luba mulle see kordne ruttuline aeg mitte, sellepärast tahdsin siia aga sisu üles tähentada, ehk saade vahest Teie isi sellega paremin valmis. Vabantades üles kirjutaja.”

Arhiivi allikaviide: E 8942 (29) < Paistu khk. - J. P. Söggel (1893).

5) "Kivitikutaja"

"Kivitikutaja laulab vana Eesti rahva tähelepaneku järgi nende sõnadega:

"Jõhvi väärt, jõhvi väärt!

Klõks, klõks, klõks!"

Rahvas om ka sellest jutu tennü: "Tidruk kudanu peenikest linast kangast. Kudamine läänu väige aigamüodä edesi. Tidrukul lõpnu kudamise imu ära, jätan tüo kus sedä ja tõist ja läänu selle meeleepahaga ära mõtsa vedelama. Sääl näeb ta kivitikutajat kivi otsan, sie laulab:

"Jõhvi väärt, jõhvi väärt,

Klõks, klõks, klõks!"

Tidruk jääb mõttise, et kui sie väike linnuke ninda joba laulab ja ikki jõhvi väärt käseb edesi lõksuta, võib olla, et tal õigus om. Ta läits tagasi kodu, ist uuesti kanga ette ja kudas ikki jõhvi väärt kangast edasi, seni ku viimäte kangas maha sai. Tidrukul oli viimäte õige ää miel et ta väikese linnu laulusõnade järke oli tennü ning sedäviisi igäväst kangast jagu saanu." ."

Arhiivi allikaviide: H II 51, 593/4 (6) < Paistu khk., Holstre v. - Jaan Ainson (1895)

6) "Pääsuke"

"Mees mull ära tappeti,

Kangas kattik raiuti

Ennast pääle pesseti

Siilu viilu sirrrrr."

Arhiivi allikaviide: E 8942 (28) < Paistu khk. - J. P. Söggel (1893).

7) **“Pääsuke”**

*“Ostsin orja, ostsin härja,
Ostsin suiku sulase,
Tegin tõlbi rüükese,
Tõmmas lõhki sirr!”*

Arhiivi allikaviide: E 8942 (27) < Paistu khk. - J. P. Sõggel (1893).

8) **“Pääsukese laul”**

*“Midli madli, kudli kadli
Kudasi kangast, tegi riidet,
Lätsi mõtsa kannu otsa,
Tõmmassi lõhki - sirr.”*

Arhiivi allikaviide: E 59377 < Tarvastu khk. - E. Kinger < V. Nurk (1926).

Lisa 4. Must-toonekurg Kati poegadega: “Hommikune valvepost” 25.05.2017

Lisa 5. Must-toonekurg Karl poegadega: “Pärast kalalkäiku” 25.05.2017

SUMMARY

This is the written part of the Creative-Practical Diploma Work called “Laultes läbi laane“(“Singing through woods”). It consists of explanations and reasons behind this particular choice of topic. It also provides the names and roles of the artists and technicians taking part in the live concert, which is the 2nd part of the Diploma Work. This paper also gives detailed descriptions of the tunes: how and why they were chosen; how and where they were meant to be performed; what was the set-design etc.

The concert will take place on the 9th of June 2017 in a music-club called Jasm, in Viljandi. The performance also serves as the conclusion the author’s studies in the Viljandi Culture Academy of the Tartu University. The author has studied Estonian Traditional Music, majoring in violin.

One of the reasons behind choosing forest-theme is to attract attention to the changes happening in the foresting policies of Estonia. These changes have been a much debated subject in the media for the past few years. If Estonians want to call themselves forest people also in the future, they have to take active part in the political and social developments concerning forestry. With the times changing, values also change. A lot of wise sayings can be found in Estonian folklore about the resources that have helped us to survive through hard times as a nation. These resources, as seen by the author, are the huge variety of animals and birds, forests, meadows, swamps and bogs. It is our responsibility to think of future generations, so that we would not endanger those resources with dismissive behaviour towards nature. The world as a whole is becoming more aware of the consequences of industrialism and consumerism. Estonia can set an example, by choosing forward-thinking mindset and opting for sustainable forestry.

Music is a powerful tool that enables listeners to experience and interpret what they hear just as they wish. Therefore, it is not the aim of the author to lecture anybody on moral. The author of this paper only wishes to bring the forest forth, to project it on stage, in front of people, to sing songs and play tunes that are inspired by the forest and are dedicated to it.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Lee Taul

(27.02.92)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose "Laultes läbi laane", mille juhendaja on Merike Paberits,
2. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
3. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
4. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
5. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 26.05.2017